

Fișa nr. 1

APLICAREA LEGII CIVILE ÎN TIMP

I. PRINCIPII CARE GUVERNEAZĂ APLICAREA LEGII CIVILE, ÎN GENERAL

1. Principiul neretroactivității legii civile

Noțiune	– regula juridică potrivit căreia o lege civilă se aplică numai <i>situațiilor juridice care se ivesc în practică după intrarea ei în vigoare, iar nu și situațiilor anterioare</i> [art. 15 alin. (2) Constituția României și art. 6 alin. (1) C.civ. 2009 ^[1]].
Criteriul neretroactivității	– o lege ar fi retroactivă dacă ar reglementa fie fapte care, înainte de intrarea ei în vigoare, au dat naștere sau, după caz, au modificat ori au stins o situație juridică, fie efecte pe care acea situație juridică le-a produs înainte de aceeași dată.
Categoriile de situații juridice	Distincția ține cont atât de principiul neretroactivității, cât și de posibilitatea legiuitorului de a opta între aplicarea imediată a legii noi și ultraactivitatea legii vechi: – <i>facta praeterita</i> : faptele constitutive, modificatoare sau extinctive de situații juridice, realizate în întregime înainte de intrarea în vigoare a legii noi, cât și efectele produse de acea situație juridică înainte de acest moment. Acestor situații li se va aplica exclusiv legea veche (legea în vigoare la data producerii faptei ori efectelor ei); – <i>facta pendentia</i> : situațiile juridice în curs de formare, modificare sau stingere la data intrării în vigoare a legii noi. În privința acestora, se va aplica legea nouă (fără a putea fi considerată retroactivă), însă legiuitorul poate opta pentru supraviețuirea legii vechi. Dacă însă elementele ce alcătuiesc constituirea sau, după caz, modificarea ori stingerea au individualitate proprie, atunci pentru fiecare element se aplică legea în vigoare la momentul la care acesta s-a produs; – <i>facta futura</i> : situațiile juridice care se vor naște, modifica sau stinge după intrarea în vigoare a legii noi, precum și efectele viitoare ale situațiilor juridice trecute. În privința acestora, se va aplica legea nouă , afară de cazul în care legiuitorul optează pentru supraviețuirea legii vechi.

2. Principiul aplicării imediate a legii civile noi

Noțiune	– regula de drept conform căreia, de îndată ce a fost adoptată, legea civilă nouă se aplică tuturor situațiilor juridice ivite după intrarea ei în vigoare, excluzând aplicarea legii civile vechi [art. 6 alin. (5) și (6) C.civ. 2009];
----------------	---

^[1] În cuprinsul acestei fișe, având în vedere tema abordată, a fost folosită abrevierea C.civ. 2009 pentru a se evita orice posibilă confuzie. În restul fișelor, Codul civil din 2009, adoptat prin Legea nr. 287/2009, a fost abreviat C.civ.

	– astfel, legea civilă nouă se aplică tuturor actelor și faptelor încheiate sau, după caz, produse ori săvârșite după intrarea sa în vigoare, precum și situațiilor juridice născute după intrarea sa în vigoare [art. 6 alin. (5) C.civ. 2009], precum și efectelor viitoare ale situațiilor juridice născute anterior intrării în vigoare a acesteia, derivate din starea și capacitatea persoanelor, din căsătorie, filiație, adopție și obligația legală de întreținere, din raporturile de proprietate, inclusiv regimul general al bunurilor, și din raporturile de vecinătate, dacă aceste situații juridice subzistă după intrarea în vigoare a legii noi [art. 6 alin. (6) C.civ. 2009].
Excepție	– ultraactivitatea (supraviețuirea) legii vechi , care presupune aplicarea, unor situații determinate, a legii civile vechi, deși a intrat în vigoare o nouă lege civilă; – excepția ultraactivității legii vechi își găsește aplicare în două ipoteze: a) când legea nouă prevede în mod expres aplicarea legii vechi; b) în cazul normelor juridice supletive.

II. APLICAREA ÎN TIMP A CODULUI CIVIL DIN 2009

– la aplicarea în timp a Codului civil din 2009 (intrat în vigoare la data de 1 octombrie 2011) în raport de reglementările anterioare trebuie avute în vedere și dispozițiile Legii nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil (LPA).

1. Legea aplicabilă actului juridic civil

Aplicarea legii vechi actelor juridice care erau nule, anulabile sau afectate de alte cauze de ineficacitate la data intrării în vigoare a legii noi	– actele juridice nule, anulabile sau afectate de alte cauze de ineficacitate la data intrării în vigoare a legii noi sunt supuse dispozițiilor legii vechi , neputând fi considerate valabile ori, după caz, eficace potrivit dispozițiilor legii noi [art. 6 alin. (3) C.civ. 2009, art. 4 LPA, art. 102 alin. (1) LPA]. Aplicații legale – validitatea <i>clauzei de inalienabilitate</i> instituite prin convenție sau testament este guvernată de legea în vigoare la data încheierii convenției sau testamentului (art. 60 LPA); – proprietatea comună în <i>devălmășie</i> poate avea ca izvor și actul juridic numai pentru actele juridice încheiate după intrarea în vigoare a Codului civil din 2009 (art. 65 LPA); – <i>modificarea contractului</i> se face cu respectarea tuturor condițiilor prevăzute de legea în vigoare la data modificării, iar elementele ce nu fac obiectul modificării sunt supuse dispozițiilor legii în vigoare la data când a fost încheiat contractul (art. 102 LPA); – dispozițiile art. 2515 C.civ. 2009 (<i>care permit părților să modifice, în anumite condiții, durata termenelor sau cursul prescripției</i>) nu validează convențiile având ca obiect modificarea regimului legal al prescripției încheiate anterior intrării lor în vigoare (art. 202 LPA).
---	--

	<p>Excepții</p> <ul style="list-style-type: none"> – prevederile din vechea reglementare referitoare la <i>revocarea donației pentru surveniență de copil</i> (caz de revocare care a fost prevăzut de Codul civil din 1864, dar care nu a mai fost reglementat de Codul civil din 2009) nu se aplică în ipoteza în care copilul s-a născut după intrarea în vigoare a Codului civil (art. 96 LPA); – dacă <i>formalitățile de opozabilitate</i> nu au fost îndeplinite cu privire la un <i>contract de locațiune</i> în curs de executare la data intrării în vigoare a Codului civil din 2009 și bunul dat în locațiune este înstrăinat după această dată, contractul de locațiune este opozabil dobânditorului numai dacă sunt îndeplinite formalitățile prevăzute la art. 1811 C.civ. 2009 (art. 130 LPA).
<p>Aplicarea legii în vigoare la data încheierii unui act juridic tuturor efectelor sale trecute și viitoare</p>	<ul style="list-style-type: none"> – legea în vigoare la data încheierii unui act juridic <i>va reglementa atât efectele trecute, adică efectele care s-au produs sub imperiul ei (principiul neretroactivității), cât și efectele viitoare, adică efectele care se vor produce după intrarea în vigoare a legii noi (ultraactivitatea legii vechi)</i> [art. 6 alin. (2) C.civ. 2009 și art. 3 LPA]. <p>Aplicații legale</p> <ul style="list-style-type: none"> – efectele juridice ale <i>clauzei de inalienabilitate</i> instituite prin convenție sunt guvernate de legea în vigoare la momentul încheierii convenției [art. 60 alin. (1) LPA]; – efectul constitutiv al <i>convenției de partaj</i>, precum și alte efecte ale acesteia, se aplică doar convențiilor de partaj încheiate ulterior intrării în vigoare a Codului civil din 2009, deci convențiile de partaj anterioare produc efectele reglementate de legea în vigoare la data încheierii lor, ceea ce înseamnă, între altele, că au efect declarativ [art. 66 alin. (1) LPA]; – dispozițiile art. 1271 C.civ. 2009 privitoare la <i>impreviziune</i> se aplică numai contractelor încheiate după intrarea în vigoare a acestui cod (art. 107 LPA); – dispozițiile art. 1274 C.civ. 2009 privitoare la <i>transferul riscurilor</i> în contractele translativ de proprietate se aplică numai contractelor încheiate după intrarea lui în vigoare (art. 108 LPA); – contractele de <i>mandat</i> încheiate înainte de intrarea în vigoare a Codului civil din 2009, pentru care părțile nu au prevăzut un termen, rămân supuse legii în vigoare la data încheierii lor (art. 142 LPA). <p>Excepții</p> <ul style="list-style-type: none"> – anumite dispoziții ale Codului civil din 2009 referitoare la <i>obligația de garanție contra viciilor lucrului vândut</i> (deci la un efect al contractului de vânzare), anume art. 1710, art. 1711, art. 1712 alin. (2) și art. 1713, se aplică și în cazurile în care viciile ascunse au fost descoperite după data intrării în vigoare a Codului civil din 2009 (art. 121 LPA); – dispozițiile art. 1717 C.civ. 2009, care reglementează <i>defecțiunea imputabilă cumpărătorului</i>, se aplică și contractelor încheiate înainte de data intrării în vigoare a acestui cod, în cazul în care comportamentul cumpărătorului care pricinuieste defecțiunea intervine după această dată (art. 122 LPA); – dacă legea nu prevede altfel, dispozițiile art. 1734 C.civ. 2009, referitoare la <i>concurusul între preemptori</i>, se aplică și drepturilor de preempțiune izvorâte din contracte încheiate înainte de intrarea lui în vigoare (art. 125 LPA);

	<p>– dispozițiile art. 1807 C.civ. 2009, care, între altele, conferă locatarului o <i>acțiune directă față de sublocatar</i>, sunt aplicabile contractelor de sublocațiune încheiate după data intrării în vigoare a Codului civil din 2009, chiar și în cazurile în care contractul de locațiune s-a încheiat anterior acestei date (art. 128 LPA);</p> <p>– dispozițiile art. 1810 C.civ. 2009, care instituie o cerință suplimentară în ceea ce privește <i>tacita relocațiune</i> față de reglementarea anterioară (îndeplinirea obligațiilor de către locatar), sunt aplicabile în cazul tuturor contractelor de locațiune al căror termen se împlinște după data intrării în vigoare a Codului civil din 2009 (art. 129 LPA);</p> <p>– prevederile Codului civil din 2009 referitoare la <i>îmbunătățirile efectuate de locatar</i> se aplică și contractelor de locațiune în curs la data intrării în vigoare a Codului civil din 2009, dacă lucrările adăugate sau autonome au fost efectuate după această dată (art. 131 LPA);</p> <p>– art. 1834 C.civ. 2009 (privitor la anumite particularități în cazul <i>decesului chiriașului</i>) se aplică și contractelor de închiriere a locuințelor aflate în curs de executare la data intrării în vigoare a Codului civil din 2009 (art. 134 LPA).</p>
--	---

2. Legea aplicabilă prescripției extinctive și decăderii

Regula	– prescripțiile extinctive și decăderile începute și neîmplinite la data intrării în vigoare a legii noi sunt în întregime supuse dispozițiilor legale care le-au instituit [art. 6 alin. (4) C.civ. 2009, art. 201 LPA].
Aplicații legale	– dispozițiile art. 2548 alin. (1) și (2) C.civ. 2009 (referitoare la <i>imposibilitatea de principiu de suspendare și întrerupere</i> , dar și la <i>cauza generală de suspendare a termenelor de decădere</i>) se aplică numai termenelor de decădere care au început să curgă după intrarea în vigoare a Codului civil (art. 205 LPA).
Excepții	– dispozițiile art. 2532 pct. 6 și 7 C.civ. 2009 privitoare la <i>suspendarea cursului prescripției</i> se aplică și în cazul prescripțiilor începute înainte de intrarea în vigoare a Codului civil, dacă împrejurările care atrag suspendarea s-au produs după această din urmă dată (art. 203 LPA); – dispozițiile art. 2539 alin. (2) teza a II-a C.civ. 2009 se aplică și în cazul cererii de chemare în judecată sau de arbitraj introdusă după intrarea în vigoare a Codului civil (art. 204 LPA).

3. Legea aplicabilă accesiunii, uzucapiunii și posesiei

3.1. Accesiuinea

Regula	– ca fapt juridic, este supusă legii în vigoare la data producerii sau săvârșirii împrejurării sau faptei care atrage incidența accesiunii; dacă este vorba despre fapte continue, va fi aplicabilă legea în vigoare la momentul începerii acestora.
---------------	---

Norme juridice tranzitorii	<ul style="list-style-type: none"> – dispozițiile art. 576 C.civ. 2009 (referitoare la <i>accesiunea naturală a animalelor</i>) se aplică situațiilor născute după intrarea în vigoare a Codului civil (art. 57 LPA); – în toate cazurile în care <i>accesiunea imobiliară artificială</i> presupune exercitarea unui <i>drept de opțiune</i> de către proprietarul imobilului, efectele accesiei sunt guvernate de legea în vigoare la data începerii lucrării (art. 58 LPA).
-----------------------------------	--

3.2. Uzucapiunea

Regula	– ca efect al posesiei de lungă durată, va fi supusă dispozițiilor în vigoare la <i>momentul la care a început posesia</i> [art. 6 alin. (4) C.civ. 2009].
Situații posibile (art. 82 LPA)	<ul style="list-style-type: none"> – dacă posesia a început anterior intrării în vigoare a Codului civil 2009, uzucapiunea va fi guvernată de reglementarea anterioară; – dacă posesia asupra unui imobil a început <i>ulterior</i> intrării în vigoare a Codului civil din 2009, dar la acel moment <i>nu era deschisă carte funciară</i> pentru imobilul respectiv, uzucapiunea va fi supusă dispozițiilor Codului civil din 1864; – dacă posesia asupra unui imobil a început ulterior momentului intrării în vigoare a Codului civil din 2009, iar pentru acel imobil era deschisă carte funciară, se vor aplica dispozițiile legii actuale; – uzucapiunea mobiliară (art. 939 C.civ. 2009) va putea fi invocată numai dacă posesia asupra bunului mobil a început ulterior datei de 1 octombrie 2011.

3.3. Posesia

Regula	– posesia (fapt juridic), în general, va produce acele efecte recunoscute de legea în vigoare la momentul începerii acesteia [art. 6 alin. (2) C.civ. 2009].
Excepție	– dispozițiile art. 920 C.civ. 2009 (referitoare la <i>intervertirea detenției precare în posesie</i>) se aplică numai cazurilor de intervertire apărute ulterior intrării în vigoare a Codului civil (art. 81 LPA).

4. Legea aplicabilă dezmembrămintelor dreptului de proprietate privată

4.1. Dreptul de superficie

Regula	– va fi guvernate de Codul civil actual numai dacă a fost <i>constituit ulterior</i> intrării în vigoare a acestuia (art. 68 LPA).
---------------	--

4.2. Dreptul de uzufruct, dreptul de uz și dreptul de abitație

Regula	– drepturile de uzufruct, drepturile de uz și drepturile de abitație în ființă și după intrarea în vigoare a Codului civil din 2009 se exercită <i>potrivit dispozițiilor acestuia</i> , dacă nu se prevede altfel prin legea de punere în aplicare (art. 69 LPA).
---------------	--

Excepții	<p>– dispozițiile art. 714 C.civ. 2009 (referitoare la <i>cesiunea uzufructului</i>) se aplică indiferent de data constituirii uzufructului. În cazul uzufructului constituit prin convenție încheiată anterior intrării în vigoare a Codului civil, acesta este și rămâne incesibil, mai puțin în cazul în care părțile convin altfel (art. 70 LPA);</p> <p>– dispozițiile art. 715 alin. (2)-(4) C.civ. 2009 (referitoare la <i>opozabilitatea sau încetarea anumitor contracte</i>) se aplică numai în cazurile în care încheierea sau reînnoirea contractelor de locațiune ori de arendare are loc după intrarea în vigoare a Codului civil (art. 71 LPA);</p> <p>– dispozițiile art. 746 alin. (1) lit. e) C.civ. 2009 (referitoare la <i>stingerea uzufructului prin neuz</i>) se aplică drepturilor de uzufruct constituite ulterior intrării în vigoare a Codului civil (art. 72 LPA);</p> <p>– dispozițiile art. 747 C.civ. 2009 (referitoare la <i>stingerea uzufructului prin abuz de folosință</i>) sunt aplicabile și în cazul uzufructului constituit anterior intrării în vigoare a Codului civil, dacă abuzul de folosință este săvârșit ulterior acestei date (art. 73 LPA);</p> <p>– dispozițiile art. 748 alin. (2) C.civ. 2009 (referitoare la <i>stingerea uzufructului prin pieirea bunului</i>) se aplică în toate cazurile în care bunul a fost distrus ulterior intrării în vigoare a Codului civil (art. 74 LPA).</p>
-----------------	---

4.3. Dreptul de servitute

Regula	– va fi guvernata de legea în vigoare la momentul la care a fost constituit [art. 6 alin. (2) C.civ. 2009, art. 3 LPA].
Aplicație legală	– dispozițiile art. 770 alin. (1) lit. f) C.civ. 2009 (referitoare la <i>stingerea prin neuz a servituții</i>) se aplică numai drepturilor de servitute constituite ulterior intrării în vigoare a Codului civil (art. 75 LPA).

5. Legea aplicabilă faptelor juridice licite ca izvoare de obligații

Regula	– obligațiile născute din faptele juridice extracontractuale sunt supuse dispozițiilor legii în vigoare la data producerii ori, după caz, a săvârșirii lor (art. 103 LPA).
Excepția	– obligațiile extracontractuale născute <i>înainte</i> de intrarea în vigoare a Codului civil actual sunt supuse <i>modurilor de stingere</i> prevăzute de acesta (art. 118 LPA).
Gestiunea de afaceri	– se va aplica acea lege în vigoare la momentul la care a început gestiunea, fie prin efectuarea unui act material, fie a unui act juridic, făcut cu intenția de a gera interesele altuia (art. 110 LPA).
Plata nedatorată	– este guvernată de legea în vigoare la momentul la care solvensul a executat obligația de care nu era ținut.
Îmbogățirea fără justă cauză	– este guvernată de legea în vigoare la data la care s-a produs împrejurarea ce a condus la îmbogățirea neimputabilă, dar fără temei juridic, a unei persoane, în detrimentul sărăcirii altuia.

6. Legea aplicabilă în materia faptelor ilicite ca izvoare de obligații

Regula	– obligațiile născute din faptele juridice extracontractuale sunt supuse dispozițiilor legii în vigoare la data producerii ori, după caz, a săvârșirii lor (art. 103 LPA).
Excepția	– obligațiile extracontractuale născute <i>înainte</i> de intrarea în vigoare a Codului civil actual sunt supuse modurilor de stingere prevăzute de acesta (art. 118 LPA).

7. Legea aplicabilă în materie de moștenire legală

Regula	– este guvernată de legea în vigoare la data deschiderii succesiunii , adică la data decesului celui despre a cărui moștenire este vorba (art. 91 LPA).
Excepția	– prevederile art. 958 și art. 959 C.civ. 2009 (referitoare la <i>cazurile de nedemnitate</i>) se aplică numai faptelor săvârșite <i>după</i> intrarea în vigoare a Codului civil, chiar dacă moștenirea a fost deschisă înainte de 1 octombrie 2011 (art. 93 LPA).

8. Legea aplicabilă în materie de moștenire testamentară

Regula	– în privința validității testamentului , acesta fiind un act juridic, se va avea în vedere legea în vigoare la <i>momentul întocmirii</i> lui, pe când în privința <i>efectelor</i> acestuia, se va avea în vedere legea de la <i>momentul deschiderii succesiunii</i> .
Aplicație legală	– valabilitatea clauzei de inalienabilitate instituite prin testament este guvernată de legea în vigoare la data încheierii acestuia, iar efectele clauzei sunt guvernate de legea în vigoare la data deschiderii succesiunii [art. 60 alin. (2) LPA].
Excepția	– prevederile art. 958 și art. 959 C.civ. 2009 (referitoare la <i>cazurile de nedemnitate</i>) se aplică numai faptelor săvârșite <i>după</i> intrarea în vigoare a Codului civil, chiar dacă moștenirea a fost deschisă înainte de 1 octombrie 2011 (art. 93 LPA).

9. Legea aplicabilă efectelor viitoare ale altor situații juridice trecute

Regula	– efectele viitoare ale altor situații juridice sunt guvernate, de regulă, de legea în vigoare la data săvârșirii ori producerii lor [art. 6 alin. (2) C.civ. 2009 și art. 3 LPA].
Excepțiile prevăzute de art. 6 alin. (6) C.civ. 2009	– dispozițiile legii noi sunt, aplicabile efectelor viitoare ale situațiilor juridice născute anterior intrării în vigoare a acesteia, derivate din <i>starea și capacitatea persoanelor</i> , din <i>căsătorie, filiație, adopție</i> și <i>obligația legală de întreținere</i> , din raporturile de proprietate, inclusiv regimul general al bunurilor, și din raporturile de <i>vecinătate</i> , dacă aceste situații juridice <i>subzistă după intrarea în vigoare a legii noi</i> [art. 6 alin. (6) C.civ. 2009].
Excepții de la art. 6 alin. (6) C.civ. 2009	a) dispozițiile art. 602-625 C.civ. 2009 (referitoare la <i>limitele legale ale dreptului de proprietate</i>) nu se aplică situațiilor juridice născute anterior intrării în vigoare a acestuia (art. 59 LPA);

	b) dispozițiile art. 630 C.civ. 2009 (referitoare la <i>depășirea inconvenientelor normale ale vecinătății</i>) se aplică numai inconvenientelor cauzate după data intrării în vigoare a Codului civil (art. 61 LPA); c) dispozițiile art. 641 C.civ. 2009 (referitoare la <i>regula majorității sau a unanimității în materia coproprietății</i>) se aplică numai actelor juridice încheiate după intrarea în vigoare a Codului civil (art. 62 LPA).
--	--

III. ASPECTE PARTICULARE

1. În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 5, art. 201 și art. 223 LPA și ale art. 6 alin. (4), art. 2512 și art. 2513 C.civ. 2009, prescripțiile extinctive începute anterior datei de 1 octombrie 2011, împlinite ori neîmplinite la aceeași dată, rămân supuse dispozițiilor art. 18 din Decretul nr. 167/1958 privitor la prescripția extinctivă, republicat, astfel încât atât *instanțele de judecată, din oficiu, cât și părțile interesate pot invoca excepția prescripției extinctive, indiferent de stadiul procesual, chiar în litigii începute după 1 octombrie 2011* (Decizia I.C.C.J. nr. 1/2014, pronunțată într-un recurs în interesul legii, publicată în M. Of. nr. 283 din 17 aprilie 2014).

2. (...) în situația prescripțiilor achizitive începute sub imperiul Decretului-lege nr. 115/1938 și împlinite după intrarea în vigoare a Legii nr. 7/1996, acțiunile în constatarea dobândirii dreptului de proprietate prin uzuca-piune în regim de carte funciară sunt guvernate de dispozițiile legii vechi, respectiv ale Decretului-lege nr. 115/1938 (Decizia I.C.C.J. nr. 86/2007, pronunțată într-un recurs în interesul legii, publicată în M. Of. nr. 697 din 14 octombrie 2008).

3. Dacă prin lege nu se prevede altfel, procesele și cererile în materie civilă sau comercială în curs de soluționare la data intrării în vigoare a Codului civil se soluționează de către instanțele legal învestite, în conformitate cu dispozițiile legale, materiale și procedurale în vigoare la data când acestea au fost pornite (art. 223 LPA).